

Bernard Wodecki

"Bible in modern China. The literary and intellectual impact", Irene Eber, Sze-Kar Wan, Roman Malek, Nettetal 1999 : [recenzja]

Collectanea Theologica 70/1, 223-226

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Irene EBER, Sze-Kar WAN, Knut WALF, Roman MALEK *Bible in Modern China. The Literary and Intellectual Impact*, Monumenta Serica – Monograph Series XLIII, Institut Monumenta Serica, Sankt Augustin, in Cooperation with The Harry S. Truman Research Institute for the Advancement of Peace, The Hebrew University of Jerusalem, Nettetal (Steyley Verlag) 1999, ss. 450.

Nakładem Zgromadzenia Słowa Bożego (Societas Verbi Divini – Misjonarzy Werbistów) ukazało się ostatnio wydane przez posiadający już swoją renomę Instytut Sinologiczny „Monumenta Serica” (przy założonym przez słynnego O. Wilhelma Schmidta SVD – pierwotnie w Szwajcarii – Ośrodku Etnologiczno-Religioznawczym „Anthropos”) w Centrum Werbistów w Sankt Augustin k. Bonn iście imponujące dzieło poświęcone Biblii w Chinach. Stanowi ono 43. już tom wydawniczej, ambitnej serii „Monumenta Serica Monograph Series”. Jest ono owocem, odbytego na Uniwersytecie Hebrajskim w Jerozolimie w dniach 23-28 czerwca 1996 r. Międzynarodowego naukowego Sympozjum roboczego na temat przejęty jako tytuł dzieła: *Biblia w Chinach nowożytnych – Wpływ (wkład) literacki i intelektualny*. Wielce pożyteczne materiały udało się opublikować w omawianej książce przy wydatnej współpracy Instytutu Badawczego im. H.S. Trumana na rzecz promocji pokoju i Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie. Głównymi wydawcami i redaktorami dzieła są: profesorowie – prelegenci w/w Sympozjum, zwłaszcza Irene Eber z Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie, Sze-Kar Wan z Andover Newton Theological School, USA, Knut Walf z holenderskiego uniwersytetu w Nijmegen, przy współpracy (in collaboration with), ks. dr. Romana Malika SVD, z Instytutu Sinologicznego „Monumenta Serica” w St. August k. Bonn. Warto tutaj wspomnieć, że ks. dr. Roman Malek, werbista pochodzący z ziemi koszalińskiej, absolwent Misyjnego Seminarium Duchownego Księży Werbistów w Pieniężnie (święcenia kapłańskie także w 1976 r., magisterium na KUL w tymże roku), zdobył doktorat z sinologii na uniwersytecie w Bonn, jest redaktorem Serii, w ramach której ukazała się omawiana pozycja, i redaktorem poczytnego pisma „China Heute”, cenionym w skali światowej specjalistą języka chińskiego i nurtów religijnych w Chinach, także aktualnej problematyki współczesnego Kościoła katolickiego w Chinach, do których odbył już kilkakrotnie dłuższe naukowe podróże.

Omawianą publikację dedykowano pamięci (zm. w 1906 r.) biskupa Szanghaju, wybitnego teologa i tłumacza Biblii na j. chiński. Samuela Izaaka Józefa Szereszewskiego (Schereschewsky). Całość dzieła podzielono na trzy główne części (poprzedzo-

ne wstępem z podziękowaniami oraz obszernym Wprowadzeniem prof. Ireny Eber, s. 11-25), mianowicie: I. *Thumaczenia Biblii na j. chiński* (s. 29-162); II. *Recepcja Biblii w Chinach* (s.16-254) i III. *Elementy biblijne w literaturze i kulturze Chin (Appropriation of the Bible, s. 255-427)*. Dzieło wieńczy dokładny indeks generalny z glosariuszem (*General Index with Glossary, s. 429-450*), opracowany przez ks. dra Romana Malka SVD, zestawienie wydanych dotychczas pozycji serii monograficznej „Monumenta Serica” i – odrębnie – not bibliograficznych ważniejszych publikacji Centrum Chińskiego St. Augustin.

Po każdym artykule (wszystkie w j. angielskim) podano 1-3-stronicowe streszczenia w języku chińskim. Całość urozmaicona jest 15 ilustracjami (zdjęcia, portrety niektórych tłumaczy i autorów chińskich oraz fotokopie niektórych stron, zwłaszcza tytułowych, ważniejszych edycji Biblii w j. chińskim).

Prof. I. Eber (jako współredaktor publikacji) w *Introduction* (s. 13-28) przedstawia najpierw zwięzły zarys historyczny kontaktów chrześcijaństwa Zachodu z Chinami, a następnie przypomina najważniejsze tłumaczenia chińskie Biblii, których początki sięgają już 1615 r., a z kolei pokrótce prezentuje zasadnicze treści ważniejszych artykułów w przekroju wymienionych trzech działów.

Jakkolwiek całe dzieło zasługiwałoby na szczegółowszą analizę i szeroki oddźwięk w kręgach zwłaszcza teologów, dla biblistów najważniejszym jest dział *Translations of the Bible* oraz w dziale III opracowanie Gong Lianga o dwudziestoleciu studiów i literatury biblijnej w Chinach od zakończenia „rewolucji kulturowej” aż do 1996 r. Na dział I składają się następujące opracowania: Nicolas Standaert, *Biblia w Chinach u początku XVII w.* (s. 51-54); Arnulf Camps OFM, *O. Gabriel M. Allegra OFM (1907-1976) i Biblijne Studium Franciszkańskie (Studium Biblicum Franciscanum) – Pierwsze katolickie tłumaczenie całej Biblii* (s. 55-75); Jost Zetzsche, *Dzieło całego życia. Dlaczego ukończenie pierwszego (protestanckiego) tłumaczenia „Union Version” zajęło z górą 30 lat?* (s. 77-99); Lih Yarin-Laor, *Aspekty lingwistyczne tłumaczenia Biblii na język chiński* (s. 101-121); Knut Walf, *Chrześcijańskie Theologoumena w zachodnich tłumaczeniach Daoistów* (zwolenników taoizmu – systemu filozoficzno-rel., którego twórcą był Lao-Tse, s. 123-133), i Irene Eber, *Nie kończący się problem terminologii* (s. 135-160).

W dziale II: Lauren Pfister, *Ho-Tsun-Sheen (1817-71), pierwszy nowoczesny chiński teolog protestancki* (s. 165-197); Joakim Enwall, *Tłumaczenia Biblii w dialekcie Miao – wpływ chińszczyzny tej grupy lingwistycznej na przyjęcie chrześcijaństwa* (s. 199-222); do tego opracowania dołączono jako *Appendices 1-4*: tekst Mk 1-15 w dwóch pod-dialektach: Hmu i A-Hmao zarówno w transkrypcji jak i facsimile tekstu oryginalnego (s. 223-233).

W dziale III: Lewis S. Robinson, *Biblia w beletrystyce chińskiej XX wieku* (s. 237-277); Raoul David Findeisen, *Czy dzieło pisarza Wang Jingzhi „Nauki Jezusa”*

jest powieścią chrześcijańską? (s. 279-299); Marian Galik, *Mityczno-poetycka wersja Mao Duna opowiadania o Samsonie i Dalili (Wojownik i femme fatale)* (s. 301-319); Francis K. H. So, *Chińskie tłumaczenia pisarza Wu Ching-Hsiung obrazów Boga Najwyższego w Psalmach* (s. 321-349); Sze-Kar Wan, *Narodziny hermeneutyki Kościoła chińskiego: dyskusja między Wu Leichuan (jednym z czołowych apologetów chrześcijańskich) a T.C. Chao (teologiem protestanckim) w problematyce chińsko-chrześcijańskiej* (s. 351-381); Liang Gong, *Dwadzieścia lat studiów nad literaturą biblijną w Chińskiej Republice Ludowej (1976-1996)* (s. 383-407); Wolfgang Kubin, *Problem niedoskonałości w Chinach a na Zachodzie (w świetle literatury biblijnej)* (s. 409-427).

Trudno omawiać tutaj bogatą treść poszczególnych artykułów-opracowań. Każde z nich ma swoją specyficzną nośność. Na szczegółowsze omówienie od strony bibliistyki zasługiwałoby zwłaszcza, jak wspomniano wyżej, ostatnie dwudziestolecie studiów biblijnych w Chinach, sumarycznie przedstawione przez Liang Gonga. Zaznaczyć tu wszakże wypada, że autor ten z nieukrywaną satysfakcją a nawet słuszną – jak na chińskie warunki – dumą podkreśla, że od zakończenia niszczyielskiej „rewolucji kulturowej”, gdy wraz ze zmianą polityki władz Chińskiej Republiki Ludowej, podjęciem upragnionych reform i otwarciem się na wspólnoty międzynarodowe także ośrodki chrześcijańskie mogły „wyjść ze swego podziemia”, do początku 1996 r. wydały one ponad 50 pozycji książkowych i ponad 150 artykułów o tematyce biblijnej, z przeszło 3 milionami egzemplarzy samych książek. Szczególną uwagę ten chiński autor poświęca profesorowi Zhu Weizhi, najbardziej wyróżniającemu się w tym okresie w tej dziedzinie.

Odrębnego obszerniejszego omówienia wymagałaby także problematyka i historia wydań Biblii w języku chińskim. Obydwu tym tematów piszący te słowa zamierza poświęcić osobne artykuły w najbliższej przyszłości. Tutaj zaznaczmy chociażby, że liczne szczegóły podane w omawianej publikacji w znacznej mierze uzupełniają (a w niejednym punkcie także skłaniają do korektury) dość lakoniczne i niepełne dane na temat tłumaczeń Biblii na język chiński w EK, t. II (1976), kol. 400-401, gdzie nawet nie figuruje nazwisko takie jak O.G.M. Allegra, a zwłaszcza bp Samuel I.J Schereschewsky (1851-1906, zwany przez swych chińskich przyjaciół Shi Yuese), któremu jako wybitnemu tłumaczowi Biblii na chiński dedykowana jest omawiana publikacja, a który słusznie określany jest jako „Theologian, Educator, Bible Translator extraordinaire” (karta dedykacyjna pod jego zdjęciem, zaraz po stronie tytułowej, s. 5).

Warto też przy tej okazji wspomnieć – jako uzupełnienie danych w tej dziedzinie, że ostatnio (informuje o tym wspomniane wyżej, redagowane przez ks. Romana Malaka SVD pismo „China Heute XVIII /1999/, nr 2 /102/, s. 39), że tzw. *Biblia Pastoralna* w opracowaniu o. Bernarda Hurault, znana we Francji jako *Biblia narodów* jest rozprowadzana w języku chińskim pod nazwą *Mulin Shengjing (Biblia Pastoralna)*

na razie na terenach Hongkongu, Tajwanu i Malazji. Pierwszy nakład (30 000 egz.) wydała w Nankinie drukarnia „Amity” (w piśmie nieuproszczonym).

Przygotowywane jest wydanie drugie – na razie dla Chińczyków żyjących poza obrębem Chin, mające już Imprimatur biskupa katolickiego J. Tonga w Hongkongu. Wkrótce ma się też ukazać (jak na razie w nakładzie 60 000) wersja z uproszczonymi znakami pisma chińskiego, przewidziana dla Chin kontynentalnych, której rozprowadzanie zależne jednak będzie od zgody oficjalnych władz państwowych w Chinach.

Historia więc Biblii w języku chińskim jeszcze się nie skończyła, a raczej rozwija się coraz intensywniej. Czas wykaże, na ile Pismo Święte zajmie właściwe, należne mu miejsce w życiu tego wielkiego i szlachetnego – jak określa go m.in. papież z rodu Polaków, Jan Paweł II – narodu. W każdym zaś razie Wydawnictwu Monumenta Serica kierowanemu przez misjonarzy werbistów należy się niewątpliwie głęboka wdzięczność za dzieło tej rangi poświęcone Biblii „in Modern China”.

ks. Bernard Wodecki SVD, Pieniężno

James M. SCOTT (ed.), *Exile: Old Testament, Jewish and Christian Conceptions*, Supplements to the Journal for the Study of Judaism 56, Brill, Leiden – New York – Köln 1997, ss. 384+ndlb.

Starożytność znała masowe wysiedlenia i deportacje ludności, jednak w czasach nowożytnych przybrały one znacznie bardziej monstrualne rozmiary. Na to, co działo się w odległej przeszłości, patrzymy zatem przez pryzmat ogromu zniszczeń i krzywd, jakie w naszym rejonie świata towarzyszyły totalitarnym systemom XX w., zwłaszcza komunizmowi i narodowemu socjalizmowi. Aż do II wojny światowej życie żydowskie przez prawie dziewiętnaście stuleci rozwijało się wyłącznie w diasporze, przez ostatnie kilkaset lat głównie na ziemiach polskich. Nazistowskie *Endlösung* gruntownie zmieniło mapę demograficzną Europy, zaś jednym z najważniejszych powojennych postulatów stało się żądanie utworzenia samodzielnego państwa żydowskiego w Palestynie. Gdy utworzono je 15 maja 1948 r. pod nazwą Izrael, stało się jasne, że powtórzył się paradygmat znany z czasów Starego Testamentu, co znalazło wyraz w proklamowanej tego dnia deklaracji. Czytamy w niej: „Państwo Izrael będzie otwarte dla imigracji żydowskiej oraz dla zgromadzenia Wygnańców”. Te słowa zostały umieszczone jako motto we wprowadzeniu do książki zredagowanej przez Jamesa M. Scotta i poświęconej wygnaniu.

Trzeba podkreślić, że „wygnanie” ma odmienną zawartość treściową niż „diaspora”. Pierwsza nazwa oznacza przymusowe, natomiast druga dobrowolne zamieszkiwanie poza własną ojczyzną. Biblijni Izraelici bardzo wcześniej doświadczyli rozmaitych deportacji. Najstarsza, zakrojona na niewielką skalę, nastąpiła zapewne wkrótce po